

SCHRIFTEN DER ZENTRALEN
WISSENSCHAFTLICHEN BIBLIOTHEK
ZU ODESSA

ПРАЦІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
М. ОДЕСИ

І. Я. ФААС

ІНКУНАБУЛИ
ЦЕНТРАЛЬНОЇ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ОДЕСИ

ОДЕСА—1927.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

Schriften der Zentralen Wissenschaftlichen Bibliothek zu Odessa

I. FAAS.

DIE WIEGENDRUCKE DER ZENTRALEN
WISSENSCHAFTLICHEN BIBLIOTHEK
ZU ODESSA

(MATERIALIEN ZU DEM GESAMTKATALOG DER
WIEGENDRUCKE DER BIBLIOTHEKEN UKRAINAS).

1927

ПРАЦІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ м. ОДЕСИ

І. Я. ФААС

ІНКУНАБУЛИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ м. ОДЕСИ

(МАТЕРІЯЛИ ДО ЗВОДНОГО КАТАЛОГУ
ІНКУНАБУЛ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ).

1927

- 1) Statuta civitatis Ferrariae. 1476 (Hain 15005).
- 2) Statuta et decreta communis Genuae. 1498 (Hain 15007).
- 3) Statuta civitatis Mediolani. 1480 (Hain 15009).
- 4) Decreta Sabaudiae. 1487 (Hain 14051).
- 5) Leges et statuta civitatis Veronensis. 1475 (Hain 10000).
- 6) Statuta communis Vincentiae. 1499 (Hain 15022)¹.

Що до 5 інкунабул, які придбала Одеська Ц. Н. Б. поза колекцію Губе, то одну з них набуто разом з бібліотекою славіста А. Кухарського, одну подарував Бібліотеці М. Н. Мурзакевич і три Бібліотека купила в різні часи.

Інкунабули Одеської Ц. Н. Б. занесено до загального інвентарю та каталогів, але переховуються вони окремо в Музеї Книги.

У наведеному нижче реєстрі інкунабул зазначається № за інвентарем і шифр за систематичним каталогом Ц. Н. Б. Потім зазначаються №№ за основними бібліографічними підручниками, за каталогами деяких окремих збірок та за історіями друкарства окремих країн і міст².

Опис даємо лише тих примірників, яких не описано в загальних каталогах інкунабул, або тим, що відрізняються від вже описаних. Для опису по можливості взято на увагу правила „Gesamtkatalog der Wiegendrucke“ (GW).

До бібліографічних вказівок приєднано короткі відомості про автора, про зміст і літературне значіння твору, про друкаря³ і т. п.; нарешті, наводяться відомості про зовнішні особливості даного примірника (ініціали, найбільш важливі приписки, оправа), про спосіб його придбання Бібліотекою⁴ та в деяких випадках—про порівнюючу рідкість⁵ та коштовність видання.

Вважаю за свій обов'язок висловити щире подяку за довідки і за виключно ласкаву допомогу під час моєї роботи Комісії для складання Gesamtkatalog der Wiegendrucke на чолі з Dr. M. Husung (Berlin), співробітникові Публічної Бібліотеки СРСР ім. Леніна М. П. Кисельову (Москва), співробітникові Бібліотеки Академії Наук СРСР проф. О. І. Малєйну та співробітникам Держ. Публічної Бібліотеки: В. А. Беляєву, К. Р. Беренту та проф. Е. Л. Радлову (Ленінград).

¹ Wład. Wisłocki. Incunabula typographica Bibliothecae Universitatis Jagellonicae Cracoviensis (Munera saecularia Universitatis Cracoviensis, vol. III, Cracovia, 1900), стор. 231; 153, 283, 476—477 (Incun. 763—767, 791).

² З метою економії місця реєстру вживаних скорочень не подаємо. Вичерпуючі вказівки щодо цього подають реєстри бібліографічних підручників в Gesamtkatalog der Wiegendrucke. Leipzig, Bd. I, 1925; Bd. II, 1926, або Н. П. Кисельов. Каталог інкунабулів Московського Публічного і Румянцевського Музеев, вып. I (1912), стор. XX—XXIII і вып. II (1913), стор. XII—XVI. — Про повність використаного матеріалу говорити не доводиться: незадовольняюче поповнення наших бібліотек чужоземною літературою після 1914 р. загально відоме. За посилки на IV і V том Каталогу Британського Музею я маю дякувати М. П. Кисельову.

³ Біографічні відомості про німецьких друкарів можна знайти в Allgemeine Deutsche Biographie, т.т. 1—56 (1875—1912) и у E. Voullième. Die deutschen Drucker des XV Jahrhunderts, 2 Aufl., Berl. 1922; про італійських—у Brown. The Venetian printing press, London, 1891; Fumagalli. Lexicon typographicum Italiae Florence, 1905; Th. L. de Vinne. Notable printers of Italy during the fifteenth century, New York, 1910; спеціально про друкарів-німців в Італії—у Dem. Marzi. I tipografi tedeschi in Italia durante il secolo XV, 1900 (Zentralblatt für Bibliothekswesen, Beiheft 23, стор. 505—578); найновіша праця, якою мені не пощастило скористуватися, це—Haebler. Die deutschen Buchdrucker des XV Jahrhunderts im Auslande, München, 1924.

⁴ Як-що способа набуття не зазначено, то це означає, що книгу придбано в складі бібліотеки Губе.

⁵ За відомості про окремі примірники, що переховуються в різних бібліотеках, я забов'язаний ласкавій допомозі Комісії для складання GW.

1. *Ars notariatus. s. l. a. et typ. n. [Romae. Bartholomaeus Guldinbeck. ca. 1480]. 4°. goth. 8 ff.*

Інв. 27940. Кат. 155/1429.

Copinger 685. Proctor 3576. BMC IV p. 70-GW 2643.

Невеликий трактат про нотаріат на підставі римського права. Належить невідомому авторові, але змістом відтворює твір болонського нотаря XIII століття: *Salathiel. Summa artis notariae*¹.

Трактат витримав дуже багато видань, з них 27 відносяться до XV століття². Р. 1502 трактат було перевидано німецькою мовою³.

Час і місце видання та друкаря не зазначено, але за шрифтом його відносять до Бартоломея Гульдинбека.

Гульдинбек, що походить з Зульца (Констанцького дієцеза), працював у Римі в 1472—1488 рр. біля колони Антоніна⁴.

Початкову літеру не домальовано.

Є приписки за змістом книги.

На вставному аркуші написано: fr. 8. R. Hube.

Оправа нова.

Крім примірника Одеської Ц. Н. Б., відомо лише один, що належить Британському Музеєві.

2. *Astesanus. Summa de casibus conscientiae. Venetiis. Ioannes de Colonia et Ioannes Manthen de Gheretzem. 18. III. 1478. F^o. goth. 587 ff.*

Інв. 61851. Кат. 177/787.

Hain 1893. Pellechet 1405. Proctor 4329. BMC. V p. 233. Voullième: Berlin 3752,5, Trier 1864.*

Систематичний виклад практики покути в 8 книгах, поділених на титули. Складено р. 1317 французьким ченцем з м. Асті. Ця Сумма являє собою щось на зразок енциклопедії морального богослов'я; багато уваги звернено в ній на ци-

вільне право⁵. Відомо 13 видань Сумми, з яких 12 відносяться до XV століття⁶.

Дане видання має текст, який редагували французькі ченці: магістр богослов'я Бартоломеї Беллаті з м. Фельтре (в Півн. Італії) та бакалавр богослов'я Гомец з Ліссабону. Попереду тексту йде присвята редакторів кардиналові Марко Барбо, потім йде присвята автора кардиналові Джованні Гаetano Орсіні та відповідь з подякою кардинала.

Друкарі—Іоганн з Кельну⁷ та Іоганн Мантен з Герцему, пуб-то з Герресгейму (коло Дюссельдорфу). Вони працювали разом у Венеції рр. 1474—1480.

Заголовні літери напочатку кожної книги оздоблено з великою розкішю фарбами та золотом. Ініціали окремих статей намальовано різними фарбами. Рубрики зроблено червоною та синьою фарбою. Наприкінці кожного зшитку приписано *custodes*.

Є приписки на полях за змістом книги. Оправа нова.

Даний примірник Бібліотека Новоросійського Університету купила 20 квітня р. 1890 у книгара Шлейхера в Одесі за 21 карб. 60 коп.

В останній час подібний примірник антиквари оцінювали в 360 швейцар. франків⁸.

3. *Baldus de Ubaldis. Lectura super primo libro Decretalium. Mediolani. Christoph. Valdarfer für Pierantonio de Burgo de Castellione. 6. XII. 1476. F^o. goth. Ed. princeps. 276 ff.*

Інв. 23201. Кат. 201/90.

Hain 2313 (I). Pellechet 1736. Schubert Olmütz 214. Günther: Leipzig 1792.*

Перше видання лекцій про першу книгу Декреталій⁹ славного правника Бальда (1327—1400), який разом зі своїм навчителем Бартолом, є найголовнішим

¹ Savigny. *Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter*, т. V (1850) стор. 534 сл., 638 сл. Bethmann-Hollweg. *Der Civilprozess des gemeinen Rechts* т. VI (1874), стор. 174.

² GW II 2636—2662.

³ Stintzing. *Geschichte der populären Literatur des römisch-kanonischen Rechts in Deutschland*. 1867, стор. 297—299.

⁴ Marzi стор. 520. Fumagalli стор. 338.

⁵ Stintzing стор. 519—523. J. F. Schulte. *Geschichte der Quellen und Literatur des kanonischen Rechts*, т. II (1877), стор. 425—427.

⁶ Hain 1888-1897. Copinger 714—715.

⁷ I. Franck. *A. D. V. t. 14* (1881), стор. 461—464. Brown стор. 27. Marzi стор. 534—537. Fumagalli стор. 463—464. de Vinne стор. 68.

⁸ Hiersemann *Katalog* 517 (1923, Januar), стор. 66, № 463.

⁹ Таку назву має збірник папських декретів, який склав р. 1234 папа Григорій IX і що є другою частиною *Corpus iuris canonici* (першу частину *Corpus* складає збірник більш ранніх декреталій, що належить ченцеві Граціанові—*Decretum Gratiani*, біля 1139—1142 рр.). Збірник Григорія IX складається з п'ятих книг, зміст яких передає вірш: *iudex, iudicium, clerus, concubia, crimen*. Цей збірник містив декреталії, що мали силу поруч з Декретом Граціана, тому й він дістав назву *Liber Extra* (sc. *Decretum*).

представником школи т. зв. коментаторів або постглоссаторів¹.

Друкар—Христофор Вальдарфер з Регенсбургу працював в 1470—1471 рр. у Венеції, а в 1474—1478 рр. і в 1482—1488 рр.—в Мілані². Яко видавець та коректор згадується Pierantonio de Burgo de Castellione.

Червоною та синьою фарбою зроблено рубрики; тими-ж фарбами зроблено ініціали, але не всюди.

На перших трьох сторінках книги, а потім деколи і на слідуючих є приписки за змістом книги.

Напочатку (Bl. 1a) і наприкінці книги (Bl. 276b): „Doctoris Seussen de Nurenberga“; на зворотньому боці першої покривки оправи: „Iste liber detur ppe de in ob salute anime doc Seusen de Nuremberga“. Таким чином даний примірник належав колись Д-рові Зейсу з Нуренбергу, а після його смерті його повинні були віддати до церкви за упокій душі.

Оправа старовинна, дерев'яна, зі шкіряною покривкою та нідяними застьобками.

4. [Bartolus]. Tractatus de tabellionibus. s. l. a. et typ. n. [Romae. Ioannes Bulle. ca. 1479]. 4°. goth.

Inv. 27783. Кат. 155/1439.

8 Bl. 36 Z. Typ.: 1. Rubr.: a.

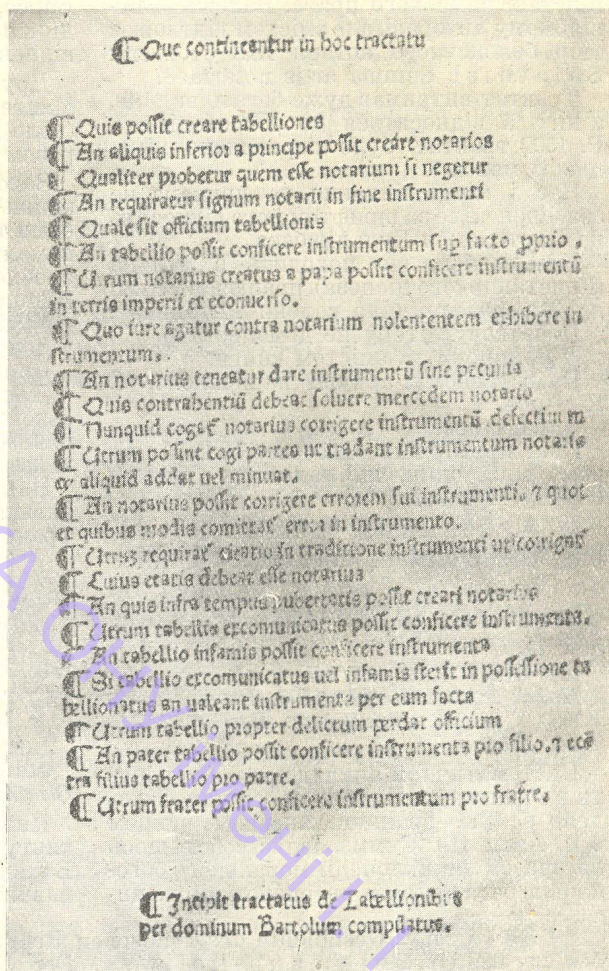
Bl. 1 a leer. Bl. 1 b. Que contineantur in hoc tractatu. Bl. 2a. () Tractatus de tabellionibus quorum officium frequen|| tatur tam in iudicialibus quā extrajudicialib'... Endet Bl. 8a Z. 34. C Finit tractatus de Tabellionibus.

Невеличкий трактат з нотаріального права, автором якого вважали славетного правника Бартола (Bartolus de Saxoferrato, 1314—1357), але він не був автором його, тому що в трактаті висловлено погляди незгодні з поглядами Бартола, і в одному місці Бартола дорікають в тому, що він сам собі суперечить (quaestio XIX: Var. videt sibi cōtrarius). Трактат можна віднести до другої половини XIV століття, тому що автор цитує багатьох правників, але з них Бальд є найпізнішим³.

До останнього часу описано 4 видан-

ня цього трактату, що відносяться до XV століття⁴. Крім того, трактат друковано кілька разів разом з іншими подібними невеличкими трактатами.

Видання, що є в Одеській ЦНБ, не було описано. Воно не датоване, але, як мені здається, його треба віднести до Іоганна Булле з Бремена, який працю-

Nr. 4. Tractatus de tabellionibus. (Romae. Ioannes Bulle. 1479). F. 1b. (verkleinert).

вав в Римі в 1478—1479 рр.⁵. Його надруковано тим самим шрифтом, що й перше видання Такси папської канцелярії (нижче № 31).

Початкові літери не домальовано. Є приписки за змістом книги. На звороті

¹ Про Бальда див. Savigny, т. VI, стор. 208—248.

² K. Steiff. A.D.B., т. 39 (1895), стор. 458—459. Marzi стор. 532, 556. Fumagalli стор. 215, 460—461.

³ Stintzing стор. 302—303.

⁴ Hain 2632—2633. Copinger 905—906.

⁵ Marzi стор. 522—523.

вставного аркушу написано: R. Hube. fr. 6.

Оправа нова.

Примірник Одеської ЦНБ є unicum.

5. Bernardus de Botone Parmensis. Casus longi super quinque libros Decretalium. Lovanii.

Ractatur de facto illis quorum officium frequen-
tatur tam in iudicialibus quam extrajudicialibus. Idcirco su-
per hoc aliquid et profecto utile dicere institimus.
¶ Et primo quero quis possit creare tabelliones. et ut
dicitur quod nemo possit nisi princeps, quia per tabelliones alteri ac-
quiruntur non aliter. ff. de adop. ergo oportet quod a principe fiat
et dicitur de illo qui abilitatur ad postulandum, non secundum ius
comune alteri per alterum non querit. et stipulatio ista §. alteri. et
verbo. obli. Ergo patet quod ut per tabellionem alteri acquiratur est
contra ius commune, sed inferior a principe non potest tollere ius
comune. et sic in quo. ff. ad trebell. §. temp. struum. et in nam magis
tractus. ff. de arti. et videtur casus in l. actoribus. C. de accus. et
muni. l. i. Et hoc tenent Innocentius in c. si in pinc. de fide instr. et
si dicitur quod nemo subditus pape vel imperato. si potest creare ta-
bellionem sed ipsi soli hoc possunt. mo. et sic tali ratione. Nam
constat quod officium tabellionis est contra ius commune naturale et
divinum quod carere sine consuetudine animalis credatur sine aliquo
admiriculo ut nota. de fide instr. c. si. sed contra ius naturale no-
num vel ius testamenti vel ius propriis auctoritate non licet nisi
si soli principi. et princeps. ff. de legi. c. prepositus. de concess. l. b. et
Sed hoc fallit secundum cum si princeps consuetudo vel lex hanc po-
testatem alicui concederet, quia tunc potestatem qui tunc habent re-
lem potestatem creare tabellionem. ar. l. C. de monu. l. i. et. et
et antecedentibus. de concess. p. ab. Item fallit in regibus hinc in
rum et superius imperium secundum eundem Innocentius. sed sic. de bet. l. auc.
de tabellio. tenet contrarium videlicet quod quilibet superior potest cre-
are tabellionem suum subditum. allegat hoc in argu. o. ti. §. i. et. et
hoc sic optinetur. Guil. de susa. et bar. in l. nec em. §. si. ff. de adop.
Et allegat tali rationem. nam si solus princeps crearet tabelliones
ipse solus ab officio amoveret et non alius. quia illius est privatio
cuius est concessio. ut in auc. de defen. c. i. §. inter c. colla. iii. et
carum est quod iudices inferiores a principe privant tabelliones propter
de iura. ut in auc. de armis §. si. colla. vi. et in auc. de defen. c.
cui §. seu ut. sic tubemus. et l. quibus de aure libro duode-
igitur et cetera. Item pro ista opinione videtur casus in auten-
tica de de. caso. c. i. et. §. idem. C. de sal. mo. l. et provinciali.

Nr. 4. Tractatus de tabellionibus (Romae. Ioannes Bulle. 1479). F. 2a. (verkleinert).

Rodolphus Loeffs de Driell. 6. II. 1484. F^o. goth. 282 ff.

Inv. 23211 (II). Kat. 201/121.
Hain - Copinger 2933. Pellechet 2195.
Campbell * 284.

¹ Schulte стор. 114 сл.

² Hain 2929—2939. Copinger 998—999.

³ I. Franck. A. D. V., т. 19 (1884), стор. 84—86.

⁴ Haebler. Handbuch der Inkunabelkunde, 1925, стор. 174—175.

⁵ Aubert. Bibliothèque de l'École des Chartes, т. 51 (1890), стор. 501—505.

Viollet. Histoire du droit civil français. 3 éd., 1905, стор. 210—211, 218.

⁶ Brunet. Manuel de libraire. 5 éd., т. I (1860), стор. 1186—1188. Delisle. Bibliothèque de l'École des Chartes, т. 46 (1885), стор. 538—539. Деліль подає опис нашого видання (стор. 540).

Розгляд казусів Декреталій, що належить каноністові XIII століття Бернардowi Пармському (де Ботоне)¹. Відомо 13 видань цього твору, що відносяться до XV століття².

Це—одна з небагатьох книг, що надрукував нідерландський друкар Рудольф Луйффе з с. Дриль (в провінції Гельдерн). Він працював в Лувені в 1484—1485 pp.³.

Ініціали недомальовано.

Оправа старовинна, з дерева та грубої шкіри з мідяними застьобками. Всередині її обклеїно нерозрізаними аркушами старовинного календаря in 8°, який надруковано готичним шрифтом. Цей спосіб опрацювання, як відомо, є дуже типовим для старого часу⁴.

Разом з Casus longi опрацьовано Casus breves (див. нижче № 9).

6. Jean Boutillier. Somme rurale Lyon. (Jaques Maillet). 14. XI. 1494. F^o. goth. 270 ff.

Inv. 24654. Kat. 155/320

Copinger - Reichling 1228. Pellechet 2794. Proctor 8624.

Reihenfolge der einzelnen Teile: Sign. a—ce = F^o I—CLXXXI. A—M. = F^o I—LXXIII [F^o LXXIV (Sign N.) fehlt]. AA—BB = 12 f. f. n. num. (Table du I livre) N = 4 f. f. n. num. (Table du II livre).

Юридичний трактат, в двох книгах, чинного французького права на підставі римських і канонічних джерел, звичаєвого права (coutumes) та судової практики парламентів. Склад його славетний правник Жан Бутильє (помер біля р. 1395). Трактат має назву Somme rurale не тому, що його присвячено аграрному праву, а тому, що його було написано автором на селі (в передмісті м. Турне)⁵.

Трактат витримав багато видань французькою та фламандською мовою⁶. Р. 1512 до нього додав коментарій правник Jean des Degrez (Ioannes de Gradibus), а р. 1603—Louis Charondas le Caron.

Друкар—Жак Майє працював в Ліоні з р. 1489.

Заголовну літеру на початку I книги написано атраментом, без ніяких прикрас; на початку II книги заголовної літери не зроблено.

Наприкінці книги вклеїно два аркуші з рукописним додатком, що відтворює відсутню частину тексту II книги (74-ий

аркуш), при цьому переписувач зкопіював паризьке видання Сумми р. 1488 (Hain 3690), що дало привід Губе віднести свій примірник помилково до цього видання.

На вставному аркуші написано: Kupone w Paryżu 1857 r. p. Kryżanowskiego. Romuald Hube.

Оправа нова; під час опрацювання деякі аркуші переплутано.

7. Jus municipale Brunnense. s. l. a. et typ. n. [Brunnae. Conradus Stahel et Matthias Preinlein. ca. 1490]. F^o. goth. Ed. princeps. 168 ff.

Інв. 26652. Кат. 163/51.

Hain 11612. Copinger 3381 b. Reichling 576. Voullième: Berlin 636. Schreiber 4805.

Збірник постанов суду шеффенів в м. Брно (в Моравії), який склав у другій половині XIV століття секретар міста Йогана Гейльнгаузен. Це найперший приклад міського права, що підпало впливові римського права: постанови німецьких шеффенів підперто аргументами, які взято з римсько-канонічної доктрини, і навіть деякі казуси запозичено не з практики суду шеффенів, а з Дигест. Збірник цей мав велике значіння в судовій практиці Богемії та Моравії¹.

Дане видання є першим. Друге наукове видання цього збірника, зроблене на підставі рукописів і першого видання, належить Ресслеру².

Місця й часу видання та друкаря не зазначено, але шрифтом та папером (водяний знак — висока корона) перше видання можна віднести до відомих брннських друкарів: Конрада Штагеля з Блауберна та Матвія Прейнлейна з Ульма, які працювали в Брно в 1486—1498 рр.³ Конрад Штагель (Stahl, латиніз. Chalubs) друкував книги з різними компаньйонами в Пассау, в Венеції, в Брно. Він і Прейнлейн перші розпочали в Моравії друкарство; вони надрукували коло 12 книг, переважно церковних. Р. 1499 вони розійшлися, і Прейнлейн почав працювати в Ольмюці. В одному зі своїх видань — в Псалтирі р. 1499 (Hain 13503) Штагель називає себе: de Memmingen

presbyter Augustensis dyoces., цеб-то священник з Меммінгену Аугсбургської єпархії. Можна гадати, що він навчився друкарському мистецтву у Альберта Кунне фон-Дудерштадт, який працював р. 1475 в Трієнті⁴, а рр. 1479—1515 в Меммінгені⁵.

В тексті (Bl. 137 a) уміщено дереворит — Arbor consanguineitatis, копію деревориту, який зустрічається в виданнях: Ioannes Andreae. Arbor consanguineitatis. (Hain 1020, Schreiber 3270,2) і Isidorus Hispalensis. Etymologiae. (Hain 9273, Schreiber 4266) — Augsburg. Günther Zainer. 1472. На іншому аркуші (Bl. 140 a) — Affinitatis arbor.

Першу заголовну літеру R розмальовано сірою та зеленою фарбою і золотом з великою роскішю. Червоною та синьою фарбою зроблено ініціали.

На першому аркуші (Bl. 1 b) написано: Romuald Hube; на другому (Bl. 2 a) і на передостанньому (Bl. 167 b): Ex libris Adami Dores. 1660.

Оправа старовинна, дерев'яна, обтягнена тисненою шкірою з літерами С. В., з мідяними кутами, прикрасами та застібками.

Про це своє придбання Губе писав історикові слов'янського права В. А. Мацеевському (29. VIII. 1858): „W tych dniach otrzymałem exemplarz bardzo rzadkiego dzieła Morawskiego, obejmującego w sobie tak zwany Zbiór sententiarum scabinorum Brunnensium. Jest to druk z końca 15 wieku i znanych obecnie tylko kilka exemplarzy tego dzieła. Nabyłem go w Paryżu“⁶.

Крім десятка примірників, що переходять по різних бібліотеках Чехії⁷, можна відзначити примірники Національної Бібліотеки в Відні (кол. Hofbibliothek), Державної Бібліотеки в Берліні та Бібліотеки Кембриджського Університету⁸.

8. Часословець. Краковъ. Свайпольць. Фіоль. 1491. 4°. Кирил. 384 ff.

Інв. 42082. Кат. 24/177.

И. Каратаевъ. Описание славяно-русскихъ книгъ, напечатанныхъ кириловскими буквами. СПб., 1883. (Сборникъ Отдѣлення Русскаго Языка и Словесности

¹ O. Stobbe. Geschichte der deutschen Rechtsquellen. I. (1860), стр. 525—528. E. Ott. Beiträge zur Receptionsgeschichte des römisch-canonischen Processes in den böhmischen Ländern. 1879, стр. 174 сл.

² Rössler Deutsche Rechtsdenkmäler aus Böhmen und Mähren. Bd. II. Die Stadtrechte von Brünn, 1852. Збірник уміщено також в Jireček. Codex juris Bohemici, t. II, p. 4 (1898), стр. 26-287.

³ K. Steiff. A. D. V., т. 54 (1908), стр. 433-434. E. Voullième стр. 133-134.

⁴ Йому належить перша надрукована в Австрії книга. E. Langer. Bibliographie der oesterreichischen Drucke des XV und XVI Jahrhunderts. 1 Bd., 1 Heft (1913), стр. 1—4. Voullième стр. 161.

⁵ Kelchner. A. D. V., т. 5 (1877), стр. 450. Voullième стр. 117.

⁶ В. А. Францевъ. Изъ переписки В. А. Мацеевскаго съ русскими учеными. 1901, стр. 39—40.

⁷ Rössler, стр. XLVI. Schubert. Zentralblatt für Bibliothekswesen. т. 16 (1899), стр. 226.

⁸ Copinger. III, p. 512.

И. Академіи Наукъ, т. XXXIV, № 2), № 2, стор. 4—7.

Von 384 nur 224 geseonderte Blätter ohne Anfang und Ende.

Часослов-одна з перших книг церковно-слов'янською мовою, яку надруковано кирилицею в друкарні славетного Свайпольта Фіоля (пом. р. 1525), що працював в Кракові р. 1491¹.

Розрізнені 224 аркуша, без початку та кінця, переходять в папці разом зі старовинними деревляними, обтягнутими шкірою, оправами.

Примірник купив Новоросійський Університет 6 травня р. 1878 у селянина Данила Підлегаєва, який придбав його у колекціонера Тихоцького.

9. Michael de Dalen. Casus breves Decretalium, Sexti et Clementinarum. Argentorati. s. typ. n. [Georg Husner]. 15. VI. 1485. F^o. goth. 106 ff.

Інв. 23311 (I). Кат. 201/121.

Hain 4660. Proctor 595. BMC I p. 133². Voullième: Bonn 313, Berlin 2405, Trier 1501. Günther: Leipzig 2660. Collijn: Uppsala 1036, Stockholm 714.

Сумарний виклад змісту Декреталій, Liber Sextus³ і Клементин⁴. Відомо 6 видань цього твору, що відносяться до XV століття⁵. В першому з них, що вийшов у Кельні р. 1476 (Hain 4657, Voullième: Köln 788), наприкінці книги згадано автора твору: magister Michael de Dalen in iure canonico licentiatu expertissimus inque venerabili curia Coloniensi causarum advocatus peritissimus⁶.

Друкаря не згадано. Характером шрифту видання треба віднести до стразбурзького друкаря, якого умовно називають друкарем Іордана (Drucker des Jordanus) - за виданням Iordanus de Quedlinburg († 1380). Sermones de tempore. 1483 (Hain 9438). В останній час Вульєм на підставі порівняння шрифтів стотожнив цього друкаря з Георгом Гуснером і таким чином заповнив ту

прогалину в діяльності Гуснера, яка приблизно збігалася з роками роботи друкаря Іордана⁷. Георг Гуснер, з професії золотар, працював в Стразбурзі, яко друкар, з р. 1473 до 1505, спочатку з відомим майнцьким кліриком Іоганом Беккенгаубом, а з р. 1476—самостійно⁸.

Ініціалів не домальовано.

Вгорі аркушів дописано числа, що показують, до якої книги Декреталій відноситься виклад.

Оправлено разом з Casus longi (вище № 5).

10. Euangelia et epistolae per anni circulum lingua illyrica emendata per fratrem Bernardinum Spalatensem. Venetiis. Damianus de Gorgonzola Mediolanensis. 12. III. 1495. 4°. goth. Ed. princeps.

Інв. 14933. Кат. 24/178.

104 Bl. Sign. a⁸—n⁸. gez. [I] II—CIIII. 41 Z. Typen: goth. Mit Kotumntitel, Init. u. Lomb. Schwarz und rot gedruckt.

Bl. 1 fehlt. Bl. 2a m. Sign. a II rot: Incipit vulgarijacio dalmatica epistolarum. ч euangeliorum. || atque prephacionum. ч benedictionum: continencium in mijali. || ... Sign. b. Schwarz: ti. duub fueti schodechi. i pribuvayuchi juarhu gnega. to vejt on. || ... Endet Bl. 104 (n 8) b, Z. 32 rot: Euangelia ч epistole cum prephationibus ч benedictionibus per || anni circulum. In lingua vlliricha feliciter expliciunt: Emenda || ta ч diligenter correcta per fratrem Bernardinum spalatensem: || Impressum Venetiis per Damianum mediolanensem. Anno. d. || MCCCCXCV. die XII. martii.

Читання Евангелії та Апостола на весь церковний рік в римсько-католицькому міссалі, в перекладі (з латинської мови) на т. зв. чакавську говірку сербо-хорватської мови.

Дане видання є першим; друге вийшло р. 1543 та третє—р. 1586.

Наукове видання пам'ятки (за текстом першого видання) зробив Т. Маретич р. 1885 і надрукував в Трудах Південно-Слов'янської Академії Наук в Загребі

¹ Найновіше зведення біографічних даних про Фіоля та літературу про нього подають Monumenta Poloniae typographica. vol. I. Cracovia impressorum XV et XVI saeculorum. ed. Joannes Ptasnik. Leopoli, 1922, стор. 10—22. П. М. Попов. Початки друкарства у слов'ян. Київ, 1924, стор. 5—9. І. Огієнко. Історія українського друкарства. т. I. Львів, 1925 (Збірник філологічної секції Наукового Т-ва ім. Шевченка т. XIX-XXI), стор. 7—11. (рец. A. Brückner Zeitschrift für slavische Philologie, т. III, 1926, стор. 233-234).

² В Каталозі Британського Музею за автора твору помилково зазначено папу Григорія IX, якому належить лише збірник Декреталій.

³ Таку назву має збірник папських декретів, які опублікував р. 1298 папа Боніфаций VIII та що є продовженням п'ятих книг Декреталій Григорія IX. Liber VI-us в свою чергу поділяється на п'ять книг.

⁴ Збірник декретів, що склав папа Клімент V та опублікував Іоан XXII р. 1317.

⁵ Hain 4657—4662.

⁶ Stintzing стор. 67—69. Schulte стор. 492, прим. 2.

⁷ Voullième. Zentralblatt, т. 32 (1915), стор. 309 сл.

⁸ I. Franck. A. D. B., т. 13 (1881), стор. 456-458. Voullième. Die deutschen Drucker, стор. 149.

під заголовком: Лекціонарій Бернардина Сплечанина¹.

Власне, ченець Бернардин з м. Спліта (Спалато) був не автором, а редактором перекладу. Він користувався працями різних перекладачів; це видно з того, що один і той самий уривок уміщено іноді в різних місцях, але текст уривку не однаковий².

Друкар—Даміано де Горгонцола, міланець, що працював в рр. 1493—1495 в Венеції, а р. 1500—в Перуджі.

Дана книга є першою південно-слов'янською книгою, яку надруковано латиницею; до цього часу південно-слов'янські книги друкували глаголицею (Венеціанський міссал р. 1483) або кирилицею (видання р. 1493: Часослов, який надруковано в Венеції, та Осмогласник, який надруковано в Черногорії)³.

На книзі є нотатки, хрести та плями від воску. Напочатку книги витравлена нотатка: *Iste liber pertinet ad locum...*

Оправа нова.

Примірник з бібліотеки славіста Андрія Кухарського (1795—1862), яку р. 1865 Новоросійський Університет придбав у вдови Кухарського. Кухарський знайшов цей примірник під час своєї подорожі по Далмації р. 1829 на Кварнерських островах⁴.

Крім примірника, що належить Одеській Ц.Н.Б., до останнього часу було відомо лише два примірники цієї книги: один належить гімназії в м. Задарі (Зара), а другий—Терсатському монастиреві біля м. Реки (Фіуме). Терсатський примірник немає перших 56 аркушів, а задарський немає 1, 44 та 45 аркушу. Таким чином одеський примірник був єдиний повний⁵; в ньому нема лише заголовного аркушу, якого нема також і в інших примірниках. За відомостями Комісії С.В., примірники цього видання є ще в Дубровнику (Рагузі)—в Бібліотеці Іезуїтів і в Оксфорді—в Keble College.

11. Ioannes Petrus de Ferrariis. Practica iudicialis. Venetiis. Ioannes de Colonia et Vindelinius de Spira. 1473. F^o. goth. Ed. princeps. 250 ff.

Inv. 26080. Kat. 155/525.

Hain* 6986. Pellechet 4771. Proctor 4050. BMC. V. p. 163. Voullième: Trier 1813.

Збірка формулярів для позивів та процесуальних дій з поясненнями, які належать докторові прав de Ferrariis, що походить з Парми; р. 1389 він був за професора в Павії. Цю працю автор розпочав р. 1400, щоб відзначити народження сина, та закінчив коло р. 1414. Твір, який автор призначив для повірених і нотарів, досяг надзвичайної популярності: він витримав велику кількість видань аж до XVII століття (до XV століття відноситься 15 видань)⁶, його було перекладено німецькою мовою та за свою достойність він дістав назви „Practica aurea“.

Дане видання звичайно вважають за перше⁷; у всякому разі це перше датоване видання.

Друкарі—Іоан Кельнський та Вендель Шпейерський, брат і спадкоємець фірми Іоана Шпейерського, що заснував у Венеції першу друкарню⁸; вони працювали разом у Венеції в 1472—1473 рр.⁹

Ініціалів не зроблено. Аркуші перенумеровано від руки римськими числами. Є приписки за змістом книги.

На першому аркушеві нотатка: „lib frm sn^o crus d' Embrun ex donone mgri Ioh. Kerkehoff mri Embrunn r et cotinet i eo nova practica Johis Petri de Ferrariis doc legu“.

Таким чином у свій час магістр Іоан Бірхгоф подарував цей примірник братії (бенедиктинського) монастиря Св. Хреста в Ембрені.

Оправа старовинна, деревляна, обтягнена шкірою з мідяними застібками.

¹ T. Maretič. Lekcionarij Bernardina Splječanina po prvom izdanju od god. 1495—Djela Jugoslavenske Akademije Znanosti i Umjetnosti (Opera Academiae Scientiarum et Artium Slavorum meridionalium), кн. V, Zagreb, 1885.

² Maretič стор. X—XIV.

³ П. М. Попов стор. 9—10. Про мову Лекціонарія Бернардина і двох інших лекціонарів (Задарського і Дубровницького) див. Rešetar Primorski lekcionari XV vijeka—Rad Jugoslavenske Akademije, кн. 134 (1898), стор. 80—160, кн. 136 (1898) стор. 97—199.

⁴ Šafarik. Geschichte der südslavischen Literatur, her. von J. Jireček. II. Geschichte der illirischen und kroatischen Litteratur. Prag, 1865, стор. 196. В. А. Францев. Польское славяновѣдѣніе. Прага, 1906, стор. 467—468.

⁵ Для наукового видання Маретича, на прохання останнього, проф. Новоросійського Університету А. А. Кочубинський перевів порівняння відповідних аркушів другого видання з 44 і 45 аркушом першого видання, які є лише в одеському примірникові—Maretič, стор. V—VI.

⁶ Hain 6984—6996. Copinger 2464—2466.

⁷ Savigny т. VI, стор. 483. Bethmann-Hollweg т. VI, стор. 255—257. Іншої думки Schulte т. II, стор. 294.

⁸ Franck A. D. B., т. 14 (1881), ст. 472—475. Marzi стор. 530—531. Brown стор. 3—9. Fumagalli стор. 455—456.

⁹ Fumagalli стор. 456. De Vinne стор. 68—70.

Dominica aduentus

Incipit vulgarisatio dei nativitate epistoliarum. et evangeliorum. atque prebacionum. et benedictionum: continendum in missali.

Dominica prima de aduentu. Ctenge pistule blarenoga paula apostola kerin glianoni.

Ra o. Inauchi da vrime iest iure nam odama usta tulle: 2 sada kanouico biye velt nasce spalenge negofmo uero aali: 3 och muna yest. adan sege pribax al: 4 duar zimo zato odnat dila od tamnoiti tobncimose norisge od iurloiti: rachoda udan pocteno budemo boditi: 5 engidenyu. ni upityu 6 le ulexanyu necistochie use poctenya. ne uingonaranyu od sarzbe inenamidosti: 7 da obuytessse gospodine ni yuecharitom. 8 amidouange sicro. enangel. poluci

O dno vrime. Rece xpus uenikom sio gim 1 Budu zlamenya 2 vimen. 3 amiscu. 4 usm lab: 5 anozem gli alost giuricha. 6 cibia sti. 7 da bueny 8 morfchoga i ualof labuichi gliu. 9 od straba yecchanya: 10 ba borec rti suarbi. 11 sega sula iyere cripe. 12 ba che borese ganni 13 tada bore uiditi sula bozyega greduchine. 14 ba cha soblast a uelichan uenizastiom: 15 Qua ugutinu. chadase poctnu emiti. 16 pogledagte yuldi zgnite glane nasce. 17 gerese pribliuge odchupglessse nasse: 18 grece gumpriuch uouu: 19 sigte smochuu. 20 vna gna stabla: 21 chada iure poctignu danati 22 siebe plod: 23 znate da blizu y. itito: 24 tacho yuy kada budere uat: 25 onadasse cine smayre da blizu yest craglestino bozge: 26 sigtum gonoru vam daneniy nec narod ouij doctesse sfacha nesharffee: 27 tcho izemglia be chie pomagnchati. 28 daryemoye necbie pomagnchati.

Dominica secunda de aduentu. Ctenge. p. d. p. a. kerin glian

Ratyo lka godire pyfana yessu. nanaš nanch pifana yessu. d. p. 1 mitarpzleign ipo uascengy od pihani. budemo ufange 2 miti 3 sog ugutinu od uita pglenya y od utuenya: 4 day nam znate yednomu idrugum poyukaritu da yedimo yednini usti. budete ctouati boga y oca gospodina nasega ifukarita. 5 zato prigmigli tesse me yu sobom kacou asge y ifukariti priyal upo ctengit bozyem: 6 uenoru ugutinu da yest byl yfukariti od smitregl zakonq od e bn soumy. 7 cichia gultine bozge. napouaryenge obironanye ctate 8 Anrodi ugutinu 9 in milofardya da ctaym boga fukaroye 10 no yest: 11 zato isponetate buditebi y narochib gospodines tur tuomu budite kurti: 12 y voiche gonoru: 13 cichie tesse nashat son 14 koru gnegorym: 15 y vobie nashet: 16 ualio r. nare. 17 50. uoame 18 yue icite gnega. 19 poust. y napei nagra yecce. 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

HAYKO

ШИКОВА

Nr. 10. Lectionarium Bernardini Spalatensis. Venetiis. 1495. F. 2a.

12. Festa et ordo terminorum sacri palatii apostolici. s. l. a. et typ. n. [Romae. Ioannes Gensberg vel Ioannes Schurener de Bopardia. ca. 1474]. 4°. Ant. 4 ff.

Інв. 27828. Кат. 155/1438.

Copinger 2478 (I). Proctor 3502. BMC IV. p 51.

Реєстр святкових днів і процесуальних термінів, яких дотримується папський суд.

Часу та місця видання, а також і друкаря не зазначено, але шрифтом видання відносяться до Іоана Генсберга, який працював у Римі в 1473–1474 рр.¹, або до Іоана Шуренера з Бопарду (в Рейнській країні), який працював у Римі в 1474–1478 рр.².

Є приписки за змістом книги.

На вставному аркушеві написано: jedin z naučavnejszych drukow Rzymskich. fr. 16. R. Hube.

Оправа нова.

Крім примірника Одеської Ц.Н.Б. відомо ще примірник Британського Музею.

13. Formularium diversorum contractuum secundum stilum et modum Florentinum. Florentiae. Franciscus de Dino, s. a. [ca. 1487]. F^o. Ant. 192 ff.

Інв. 12738 Кат. 155/1229.

Hain-Reichling 7269. Pellechet 4867. Günther: Leipzig 1060.

Zuerst Text, dann folgt die Tabula. Titelblatt (Hain f. I a. Reichling f. 4a) und Bl. 4 mit Sign. a IIII fehlen.

Збірник формулярів, контрактів та інших юридичних актів, що склав доктор прав, ім'я якого не згадано, відповідно до судової практики Флоренції³.

Відомо 8 видань цього збірника, що відносяться до XV століття⁴.

Друкар—Франческо ді Діно (de Jacopo, de Rigoletto), який працював в 1478–1480 рр. в Неаполі, а в 1481–1482 і 1487–1497 рр. у Флоренції⁵.

Часу друку книги не зазначено, але ж в першому зразковому формулярві згадується р. 1483.

Першу заголовну літеру написано

атраментом; атраментом також зроблено рубрики, але не всюди.

Є приписки за змістом книги.

На аркушеві, який вставлено перед текстом, написано: Romuald Hube $\frac{10}{6}$ 58.

Kupione u Duranda w Paryżu.

Оправа нова.

14. Formularium instrumentorum ad usum curiae Romanae. s. l. a. et typ. n. [Basileae. Michael Wenssler. ca. 1480]. F^o. min. goth. 125 ff.

Інв. 25303. Кат. 155/1280.

Hain-Copinger* 7276. Pellechet 4871. Proctor 2769. BMC III p. 727. Voullième: Berlin 1612. Günther: Leipzig 1915. Collijn: Uppsala 557, Stockholm 423.

Збірник формулярів різних юридичних контрактів і процесуальних дій, складених в алфавітному порядку за назвами актів, відповідно до практики римського церковного суду⁶. В зразках актів згадуються папи: Євген IV (1431–1447) та Микола V (1447–1455), а наприкінці книги—р. 1467, четвертий рік понтифікату Павла II (1464–1471).

Відомо 19 видань цього збірника протягом 1474–1516 рр.⁷. З них 17 відносяться до XV століття⁸.

Раніш це видання помилково відносили до р. 1479, до м. Меммінгену та до друкаря Альберта Кунне. Тепер його приписують Міхелю Венслерові, якого згадано наприкінці книги: Michael de Dalen. Casus summarij Decretalium, Sexti et Clementinarum (Hain 4658), яку надруковано тим самим шрифтом, що й Formularium instrumentorum⁹.

Міхель Венслер, страсбурзького походження, учився в Базельському Університеті, де він імматрикулювався 1 травня р. 1462. Він працював в 1474–1491 рр. в Базелі, в 1492–1493 рр. в Клюні, в 1493–1494 рр. в Маконі¹⁰ і в 1494–1495 рр. в Ліоні¹¹.

Ініціали і рубрики зроблено червоною і синьою фарбою; від руки римськими цифрами перенумеровано аркуші.

Є приписки за змістом книги. На останньому порожньому аркуші написано новий формуляр.

Оправа старовинна шкіряна.

¹ Marzi стор. 521.

² Steiff A. D. B., т. 33 (1891), стор. 82–83. Marzi l. c.

³ Stintzing стор. 313–315.

⁴ Hain 7267–7269. 7271–7274. Copinger 2558.

⁵ Fumagalli стор. 138.

⁶ Rockinger. Ueber Formelbücher, 1855, стор. 90–91, 187.

⁷ Stintzing стор. 315–317.

⁸ Hain 7275–7290. Copinger 2257.

⁹ Vict. Scholderer. Mich. Wenssler and his press at Basel—Library, III s. vol. III (1912 July), стор. 289–291. BMC III p. 727.—Voullième: Berlin 365,7 (Zentralblatt, Beiheft 45, стор. 6). Burger-Voullième. Monumenta Germaniae et Italiae typographica. 10–11 Lief. 1913, Taf. 230.

¹⁰ H. Gloria. Le premier imprimeur Mâconnais—Michael Wenssler de Bâle. Mâcon. 1877.

¹¹ H. HARRISSE. Les premiers incunables bâlois et ses dérivés—Nachrichten der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, phil.-hist. Klasse, 1901, стор. 361–362. V. Scholderer стор. 283–321. Voullième. Die deutschen Drucker, стор. 19–20.

15. Gerardus de Harderwijk. *Reparationes seu epitomata naturalis philosophiae Aristotelis. Coloniae. Henricus Quentell. 29.II. 1496. 4°. goth. 340 ff.*

Инв. чужоз. 4031.

Hain 8362. Copinger. 204=2894. Pellechet 5064 a. Proctor 1333. BMC I p. 285. Voullième: Köln 441, Berlin 967,8, Trier 656. Günther: Leipzig 738. Wislocki: Kraków p. 217—218. Collijn: Uppsala 585. Schreiber 4093.*

Reihenfolge der Signaturen: a—z, aa—bb, A—F, aa—kk, Aa—Kk, a—g.

Виклад натурфілософських творів Аристотеля за Альбертом Великим, що належить Герардові з Гардервейка (в нідерландській провінції Гельдерн) mag. artium i lic. teol., професорові та регентові Bursa Laurentiana в Кельні, а потім професорові та ректорові Кельнського університету (пом. р. 1503). Це один з останніх перед Реформацією представників схоластичної філософії, до того ж ще й альбертинського напрямку, що панував в Bursa Laurentiana, тоді як в Bursa Montana в тому ж Кельні переважав томиський напрямок¹.

Книга (340 арк.) складається з таких шести частин:

I Sign. a—b (134 арк.)—Physica.

II aa—bb (10 арк.)—Errata physicorum (виправлені друк. помилки).

III Aa—Kk (60 арк.)—De anima.

IV A—F (36 арк.)—De coelo et mundo.

V aa—kk (58 арк.)—De generatione, corruptione, meteororum.

VI a—g (42 арк.)—Parva naturalia (de sensu, memoria, somno, longitudine et brevitate vitae).

Ці частини в примірниках, що належать різним бібліотекам, розташовано в неординарному порядку. Наведений вище порядок має місце в примірникові Національної Бібліотеки в Парижі (Pellechet 5064). Порядок частин в примірникові Одеської Ц.Н.Б. такий: I, II, IV, V, III, VI.

Друкар—Генріх Квентелль походить з Страсбургу (пом. коло р. 1501). Заснована ним коло р. 1479 фірма проїснувала в Кельні приблизно півтора століття. Йому належить 400 видань, що відносяться до XV століття².

В книзі (напочатку творів: Physica, de generatione, de anima) є три однакових дереворити, що виображають вчителя на

катедрі та чотирьох учнів, з написом Albertus Magnus cum discipulis suis (на першому деревориті: cum discipulis, на другому та третьому—cum discipulis)³.

Такі гравюри були надзвичайно розповсюджені; вони призначалися для оздоблення заголовних аркушів ряда одноманітних шкільних підручників⁴. Напис на таких гравюрах друкувався пересувними літерами, згідно з потребою: Versor, — Aristoteles, — Albertus Magnus cum discipulis suis; іноді місце для напису залишалось порожнім. Даний дереворит зустрічається в 30 виданнях Генріха Квентелля на протязі між 1495—1499 pp.⁵

Початок книги є в двох варіантах. Примірник Одеської Ц.Н.Б. відноситься до того варіанту, що й Hain* 8362, Voullième: Köln 441, Pellechet 5064 a (Бібліотека Мазаріні в Парижі), BMC I p. 285 і примірник Держ. Публічної Бібліотеки в Ленінграді (IX. XVІІІ. III. 23).

Червоною фарбою розмальовано на першому та другому аркушеві початкові літери та дереворит.

Є шість витравлених нотаток про власників книги. Є приписки за змістом книги. На вільному аркушеві (298 а) схематично виображено людське тіло та дано пояснення про органи почувань. На останньому вільному аркушеві (340 а) напис червоною фарбою: Iste liber emptus año dñi 1499 pro floren⁶, а поверх цього напису виписано чорним атраментом докладні заголовки двох книг: Andreas Schoneus Glogoviensis, artium mag. et philos. dr. Alberti Magni Archiepiscopi Ratisponensis Summa philosophiae naturalis in 5 tractatus distributa. Cracoviae. 1587 i Petrus Drogoszewski, ord. praed. Tarza wiary. Varsaviae. 1708.

Оправа старовинна, дерев'яна, обтягнута шкірою, з мідяною застібкою. На зворотньому боці першої покритишки оправи Ex - libris: образ Богоматері з написом S. M. Keuler.

Примірник придбано Одеською Ц.Н.Б. р. 1925 у приватної особи.

16. Hostiensis [Henricus de Segusio]. *Summa super titulis Decretalium per Petrum Ablignanum emendata. Venetiis. Leonardus Wild de Ratisbona für Thomas de Tarvisiis. 1480. F^o. goth. 406 ff.*

¹ Reusch A. D. B., т. 10 (1879), стор. 593.

² Merlo A. D. B. m. 28 (1888), стор. 37-38. Voullième. Der Buchdruck Kölns bis zum Ende des XV Jahrhunderts. Bonn. 1903. (Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde, XXIV), стор. XLIV—XLVI. Die deutschen Drucker, стор. 50.

³ W. L. Schreiber und Paul Heitz. Die deutschen „Accipies“ und Magister cum discipulis—Holzschnitte als Hilfsmittel zur Inkunabelforschung. Strassburg. 1908 (Studien zur deutschen Kunstgeschichte, Heft 100), nr. 56 (стор. 48—49).

⁴ Haebler. Handbuch, стор. 98—99.

⁵ Voullième. Buchdruck Kölns, стор. L—LI.

⁶ Цю ціну для книги такого розміру в дану добу слід визнати нормальною, Порів. Haebler. Handbuch, стор. 151—154.

Інв. 2320³. Кат. 201/91.
Hain* 8963. BMC V p. 265.
Bl. 397 m. Sign. dd 2 fehlt.

Трактат про Декреталії в п'ятьох книгах, якого складено на підставі джерел і літератури канонічного та римського права і на підставі судової практики,— твір каноніста Генріха з м. Сузи (пом. р. 1271), відомого під ім'ям Hostiensis, тому що він був кардиналом-єпископом Остії. Він сам подає історію свого твору, який він написав, коли ще не був єпископом. Рукопис згорів, і автор відновив свій трактат, коли був за архієпископа м. Ембрана. Summa Hostiensis мала ще назву Summa Archiepiscopi—за саном автора та Summa Aurea за її видатну вартість. Автора називали pater canonum, fons iuris, monarcha iuris, stella, lumen lucidissimum decretorum¹.

Редактором цього видання Сумми був правник з м. Брешії П'єтро Альбін'яно. Попереду видання уміщено його листа до патріарха Венеції Мафео Герардо. Видання кінчається обміном листів поміж двома правниками м. Брешії: Тоніно Пірело та П'єтро Альбін'яно.

Видавець—купець пахоцями: Томмазо з Тервізо.

Друкар—Леонард Вільд з Регенсбургу, що працював у Венеції. Після нього залишилось 9 видань, що припадають на 1478—1481 рр. Він називає себе magister, але невідомо, чи означає це його становище, як майстра, чи наукову ступінь².

Першу заголовну літеру не намальовано. Рубрики та ініціали зроблено червоною та синьою фарбою.

Вгорі аркушів додруковано титули (шрифтом Antiqua).

На вставному аркушеві написано: fr. 30. R. Hube.

Оправа старовинна, з білої шкіри, з тисненими прикрасами: дві смуги з поєднаних виображень жінок. Виображено: Lucretia з мечем в грудях, Justicia—з мечем на плечі, Prudencia—зі свічадом, Suavitas—з квіткою у руці.

17. Hyginus. Poeticon astronomicon liber. Venetiis. Erhard Ratdolt de Augusta. 22. I. 1485. 4°. Ant. 56 ff.

Інв. 12124. Кат. 118/15.

Hain-Copinger* 9063. Proctor 4398. BMC Vp. 289. Voullième: Bonn 581, Berlin 3798,

Trier 1886. Günther: Leipzig 3605. Collijn: Uppsala 742, Stockholm 547.

Твір про зоряні міти та виображення сузір'їв, який складено головним чином за Ератосфеном та Аратом. Він був дуже популярним в середні віки³. Автор твору Гігін жив, мабуть, в I або II столітті після Р. Х., але його не можна ототожнювати, як це робилося раніше, з граматиком С. Julius Hyginus, вільновідпущеним імператора Августа, що завідував Палатинською бібліотекою⁴.

Книгу надрукував друкар-художник Ергард Ратдольт з Аугсбургу, якого називали захисником і батьком математиків, тому що він прославився своїм виданням Евкліда (1482)—першої друкованої книги з математичними кресленнями (Hain 6693). Ратдольт відомий багатьма своїми новинами. Астрономічні книги з виображеннями об'єктів зоряного неба були спеціальністю його венеціанської друкарні⁵. Він працював у Венеції в 1476—1486 рр., а потім повернувся на батьківщину, в Аугсбург, де почав друкувати, головним чином, богослужбові книги (пом. коло р. 1528)⁶.

В книзі є схема небесної сфери та 47 дереворитів з фігурами сузір'їв та планет⁷.

Деякі ініціали (litterae florentes) розмальовано золотистою фарбою. На останній сторінці (57b) написано вірша, який читається однаково зпочатку та з кінця: Sator Arepo tenet opera rotas.

На вставному аркушеві написано: „Императорскому Новороссійскому Университету. Николай Мурзакевичъ. 1-го мая 1865 г.“

Оправа з білої шкіри.

Книгу подарував бібліотеці відомий історик Микола Ничипорович Мурзакевич (1806—1883), Директор Рішельєвського Ліцею та Віце-Президент Одеського Товариства Історії та Старовини.

18. Impedimenta susceptionis ordinum et executionis officiorum ipsorum. s. l. a. et typ. n. [Romae. Ioannes Gensberg vel Ioannes Schurener de Bopardia. ca. 1474]. 4°. Ant. 3 ff.

Hain-Reichling 9167. Copinger 2478 (II) Proctor 3503. BMC IV p. 51.

Реєстр перешкод для висвяти на духовні посади та для відправ літургійних.

¹ Schulte, II, стор. 123 сл.

² Steiff A. D. B., т. 42 (1897), стор. 489—490. Marzi стор. 540.

³ M. Schanz. Geschichte der römischen Literatur (Iw. Müllers Handbuch. Bd. VIII), II. I. 3 Aufl., 1911., nr. 348, стор. 519—522.

⁴ Schanz, nr. 350, стор. 525—526. Teuffel. Geschichte der römischen Literatur. Bd II, 6 Aufl., 1910, nr. 262, стор. 145, 147—149.

⁵ Brown стр. 30 сл. I. R. Redgrave. Erhard Ratdolt and his work at Venice. London, 1894 (Illustrated Monographs issued by the Bibliographical Society, I). De Vinne стр. 85—87.

⁶ I. Braun. A. D. B., т. 27 (1888), стор. 341—343. Voullième. Die deutschen Drucker, стор. 13.

⁷ 12 виображень уміщено в Essenwein. Holzschnitte des 14 u. 15 Jahrhunderts im Germ. Museum zu Nürnberg. 1875, Taf. 106—107.

Місце та час видання, а також друкаря не зазначено, але за шрифтом видання відносять до Іоана Генсберга або Іоана Шуренера (пор. вище № 12).

На вставному аркушеві написано: fr. 4. R. Hube.

Оправа нова.

19. *Jodocus. Vocabularium utriusque iuris. Norimbergae. Antonius Koberger. 4. IX. 1481. F^o. min. goth. 112 ff.*

Інв. 25304. Кат. 167/162.

Copinger 6361. Proctor 2006. BMC II p. 420. Voullième: Bonn 1224, Berlin 1677, Trier 1011. Günther: Leipzig 2017. Collijn: Uppsala 1502.

Ohne die letzten Worte des Korrektors: Protestatur huius operis director etc.

Leere Bl. 1 u. Bl. 112 fehlen.

Словник юридичних термінів, що мав величезне значіння разом з іншими популярними юридичними творами за доби ренесансу римського права¹.

Рукописи цього твору мають епілог, якого нема в друкованих виданнях. Епілог називає автора: *per me Jodocum decretorum doctorem*. Цей Jodocus (Jost) був доктором декретів, ц. т. канонічного права в Ерфурті². Дату його твору визначає присвята трьом баденським маркграфам: Іоанові, Георгові та Маркові, коли вони починали вивчати юриспруденцію; ці князі іматрикулювалися в Ерфуртським університеті 30 червня 1452 р.³.

Популярність словника цілком виключна. До XV століття відносять щось-із 18 видань⁴. За 50 років, з р. 1473 до р. 1523, словник витримав 52 видання, а всього—73 видання, з яких перше датоване відноситься до р. 1476, а останнє—до р. 1622⁵.

Дане видання належить „князеві друкарів“—книгареві та друкареві Антонові Кобургерові в Нюрнберзі (пом. р. 1513). В період з р. 1471 до 1513 він видав до 250 книг; головним чином—це Біблія та схоластичні твори⁶.

Деякі примірники цього видання, напр., примірник Британського Музею⁷, після

субскрипції друкаря мають ще зауваження коректора: *Protestatur huius operis director. allegata nō uti iurista perlustrasse: sed tanq[uam] theologie alumnus ex orthogravia et gramatica positiva q[uam] plura emendasse. qua emulorum ora compescere arbitratus est.*

В примірникові Одеської Ц.Н.Б., так само, як і в примірникові Бібліотеки кол. Київського Університету⁸, цього додатку від коректора нема.

Ініціалів не домальовано. Червоною фарбою зроблено рубрики та відзначено початки окремих статтів і цитат.

На аркушеві, який вклеїно перед текстом, написано р. 1856. fr. 30 w Paryżu—R. Hube.

Оправа нова.

Тепер подібний примірник (в пергаментовій оправі) антиквари оцінюють в 480 марок⁹.

20. *Der richterliche Klagspiegel. Ein neu geteuscht Rechtbuch gezogen aus Geystlichen und weltlichen Rechten. s. l. a. et typ. n. [Augsburg. Peter Berger. ca. 1488]. F^o. goth. 174 ff.*

Інв. 24115. Кат. 155/1022.

Hain 3728. Voullième: Berlin 320, Trier 48. Günther: Leipzig 35.

Найраньший та найдокладніший виклад римського права німецькою мовою. Належить невідомому авторові; правдоподібноше, що його написано в першій половині XV століття¹⁰.

Згодом приписувався помилково славетному страсбурзькому правникові—гуманістові Себастьянові Брантові (1458—1521), який видав цей твір р. 1516 під назвою *Klagspiegel* разом з *Laienspiegel* Ульріха Тонглера¹¹.

Твір складається з двох трактатів: перший присвячено цивільному праву, а другий—карному праву та процесові. За підвалину до першого покладено твір італійського правника першої половини XIII століття *Roffredi Epiphani*¹²—*De libellis iuris civilis*, а за підвалину до другого—твір того самого правника:

¹ Про нього спеціальна монографія—E. Seckel. *Beiträge zur Geschichte beider Rechte im Mittelalter*, I, 1898.

² Seckel стор. 16—25. Не зважаючи на те, що авторство Jodocus встановив Зеккель, каталоги інкунабул продовжують приводити цей твір під традиційним заголовком *Vocabularius utriusque iuris* без зазначення автора.

³ Seckel стор. 30—34.

⁴ Copinger, III. 6357—6374.

⁵ Seckel стор. 6—11, 502.

⁶ Osk. Hase. *Die Koburger*. 1869, 2 Aufl. 1885. Lochner A. D. B., т. 16 (1882), стор. 367. Voullième. *Die deutschen Drucker*, стор. 122—124.

⁷ Інші примірники з цим додатком перераховує Seckel стор. 7, прим. 24.

⁸ Каталог книг Бібліотеки ІІ. Університета Св. Владимира, т. V (1858), стор. 258 (№ 51511).

⁹ Hiersemann. *Incunabula*. Katalog 562 (1926 März), № 81.

¹⁰ Stobbe, II, стор. 167—170. Stintzing стор. 352—359.

¹¹ Stintzing стор. 339—340, 461.

¹² Про нього Savigny, т. V, стор. 184—207. Bethmann-Hollweg, т. VI, стор. 35 сл. Schulte, т. II, стор. 75—78.

Libelli de jure pontificio, pars VII, і твори деяких інших італійських правників, особливо Azo¹.

Відомо 5 видань цього твору, що відносяться до XV століття², і 14 видань, що відносяться до XVI століття³.

Дане видання не зазначає ні місця, ні часу, ні друкаря. Panzer і Hain відносили його до м. Страсбургу та до двох останніх десятиліть XV століття. Тепер видання відносять до Петера Бергера, що працював в Аугсбурзі в 1486-1489 рр. та який залишив небагато (коло 6) творів свого варстату⁴.

Першої заголовної літери не зроблено.

На вставному аркушеві написано: R. Hube. $\frac{4}{6}$ 62 w Kolonii—wielka rzadkosć.

Оправа нова.

21. Mediolani statuta civilia reformata a Ludovico Maria Sfortia duce. p. I. Mediolani. s. typ. n. [Alexander Minutianus]. 10. XI. 1498. F^o. Ant. Ed. princeps. 162 ff.

Інв. 26642. Кат. 155/1184.

Hain-Reichling 15011. Voullième: Berlin 3151. Günther: Leipzig 1804.

Перше видання цивільних законів м. Мілана, реформованих міланським герцогом Людовиком Марією Сфорца (Людовиком Моро) 20 жовтня р. 1498 (дата диплому).

Друкаря не названо, але це безсумніву Алессандро Мінуціано, якого названо в виданні другої частини цієї законодавчої пам'ятки, що вийшла р. 1502 та яку надруковано тим самим шрифтом, що й першу частину (Гур. 2).

Гуманіст Алессандро Мінуціано з Сан-Северо працював у Мілані з р. 1486, спочатку яко видавець, а потім також яко друкар⁵.

Є приписки за змістом книги та нотатки про те, що книга належить міланському нотареві Евангелістові Баруффі де Кропело (арк. 2 а, 160 а, 162 а): Evangeliste Baruffi ex nobilibus de Cropello Saravagini publici imperiali auctoritate notarii in civitate et toto ducatu Mediolani ac cancellarii Magnifici comitatus Saravagini.

На одному з аркушів, вклеєних перед

текстом, написано: Paryž. d. 27 Grud. 1859 u Duranda. fr. 70. R. Hube.

Оправа нова з наліпкою паризького букініста Дюрана.

22. Modus servandus in executione seu praesentatione gratiae expectativae. Modus reservandi beneficia. Modus vacandi beneficiorum adiuncto modo acceptandi. s. l. a. et typ. n. [Romae. Bartholomaeus Guldinbeck. ca. 1480]. 4°. goth. 8 ff.

Інв. 27823. Кат. 155/1435.

Nachträge 238.

Виклад порядків, яких треба дотримуватись підчас одержання призначення на церковну посаду, починаючи з т. зван. gratia expectativa, ц. т. призначення на церковну посаду, яка ще не є вакантною⁶.

Часу та місця видання, а також і друкаря не зазначено, але на підставі шрифту (Гур. 2 Rubr. а) його відносять до Бартоломея Гульдинбека.

Книгу надруковано на папері з тими самими водяними знаками (R в колі), що й Ars notariatus (№ 1), Sixtus, Regulae (№ 29), і Stylus curiae romanae (№ 30).

Першої заголовної літери не зроблено.

Є приписки за змістом книги; перед текстом аркуш з великом додатком, який написано на обох сторінках.

На вставному аркушеві написано: fr. 6. R. Hube.

Оправа нова.

23. Der Stadt Nuernberg Reformation. Nuernberg. Anton Koburger. 5. VI. 1484. F^o. goth. 213 ff. Ed. princeps.

Інв. 24105. Кат. 155/1261.

Hain-Copinger* 13716. Proctor 2039. BMC II p. 426. Voullième: Bonn 1003, Berlin 1703. Günther: Leipzig 2040. Schreiber 5051.

(Reihenfolge der Blätter: 1, 27b—27a, 2—26, 28 u. s. w).

Найстаріша з реформацій мійського права—Реформація Нюрнберга (р. 1479), що об'єднала початки римського та германського права та мала великий вплив на наступні кодифікації статутарного права міст Німеччини⁷.

Дане перше видання належить Антонові Кобургерові⁸.

¹ Stintzing. Gesch. der popul. Literatur, стор. 360—404. Bruunenmeister Die Quellen der Bambergensis, 1879, стор. 143 сл. Stintzing. Geschichte der deutschen Rechtswissenschaft, т. I (1880), стор. 43—46. Про Azo (пом. коло р. 1230) див. Savigny, т. V, стор. 1 сл.

² Hain 3726—3730.

³ Stintzing. Gesch. der popul. Literatur, стор. 340, 461 прим.

⁴ Mhlbr A. D. B., т. 2 (1875), стор. 382. Voullième стор. 14.

⁵ Fumagalli стор. 217—219.

⁶ Принципово такі призначення вважалися за неприпустими; вони були правом виключно папи.—Hinschius. System des Katholischen Kirchenrechts, т. II (1878), стор. 474 сл., т. III (1883), стор. 158 сл.

⁷ Stobbe, II, стор. 297 сл.

⁸ В колекції Губе Нюрнберзьку Реформацію репрезентовано надзвичайно повно. Стара Реформація (р. 1479) є в трьох офіційних нюрнберзьких виданнях: 1) Ant. Koburger. 1484; 2) Hieron. Hölzel. 1503; 3) Friedr. Peypus 1522 (з гравюрою А. Дюрера). Нов. Реформація (р. 1564) є в обох виданнях: 1) Valentin Geissler. 1564; 2) Paul Kaufmann-1595. Пор. Stobbe, II, стор. 299 прим. 7, 304 і прим. 32.

Текст попереджує художній дереворит з виображеннями патронів м. Нюрнбергу: Св. Лаврентія (праворуч) та Св. Зебальда (ліворуч), та трьох гербів: імператорського орла (посередині), Jungferndler (ліворуч) і герба міста (праворуч).

Дереворит в стилі нюрнберзького гравера Міхеля Вольгемута (1434—1519)¹, вчителя Альбрехта Дюрера.

Ініціалів не зроблено.

Є приписки за змістом книги німецькою та латинською мовами.

На вклеїному аркушеві написано: Kupione w Frankf. n/M. u Dr. Eulera². Th. 25—R. Hube³ 8/65.

Оправа нова.

Нещодавно подібний примірник антиквари оцінювали в 480 марок³.

24. Paulus II P. M. Bulla de beneficiis affectis cum aliis bullis. s. l. a. et typ. n. [Romae. Bartholomaeus Guldinbeck. ca. 1480]. 4°. goth.

Інв. 27937. Кат. 155/1434.

14 Bl. Lage [a⁸—b⁶]. 31 Z. Typ. 2. Rubr. a.

Bl. I a: Bulla de beneficiis affectis || ()

Xulus Episcopus ieruus ierorum dei ad ppe || tuam rei memoria... Lage b: nos ordines prefertim monasticos fucatis tamen color || bus... Endet Bl. 14a, Z. 20: Sumptum de Registro camere apostolice collationafu || per me C. de Vulterris dicti registri magistrum et con || cordat.

Булла папи Павла II (1464—1471) про beneficia affecta, ц. т. про церковні посади, на які папа наклав свою руку, висловивши бажання особисто ними порядкувати⁴, та вісім інших булл спорідненого змісту. Всі ці булли входять до Extravagantes communes⁵: III, 2, 14. 4. 13; V, 1, 2; V, 9, 3; IX, 5, 3; III, 8, 1; III, 4, un., за винятком останньої—булли папи Миколи V з 1 квітня р. 1447: „Ad sacram Petri sedem“, про принцип обсаджування церковних посад, що вживається в т. зв. франкфуртському конкордаті Євгена IV з германськими князями

Текст даного видання такий самий, що й у Hain* 12482, але коляції не збігаються.

Видання не датоване. За шрифтом його, як мені здається, треба віднести до Варфоломея Гульдинбека. Водяний знак (cornet) такий самий, як і в Sixtus IV Regulae cancellariae (№ 29).

Ініціали не домальовано. Є приписки за змістом книги. На вставному аркушеві написано: Jedin z naydawnieyszuch drukow rzymskich. fr. 16. R. Hube.

Оправа нова.

25. [E y k e v o n R e p g o w] Remissorium mit Weichbild und Lehnrecht. Augsburg. Johann Schoensperger. 8. IV., 1495. F^o. goth.

Інв. 25186; Кат. 155/1279.

Hain-Copinger* 13867 (I). Proctor 1779. ВМС II р. 368. Voullième: Berlin 226. Wislocki: Kraków p. 419.

Виклад магдебурзького міського права (т. зв. sächsisches Weichbild)⁶, що відноситься до XIV століття⁷ і складає першу частину (арк. 1—107) більшого збірника.

Другої частини: саксонського ленного права (арк. 108—229)⁸ та третьої частини: Remissorium, ц. т. ключа до збірників саксонського права (арк. 230—350), в примірникові Одеської Ц. Н. Б. нема.

В каталогах цей збірник звичайно зазначається під ім'ям Ейке фон Репгау (поч. XII ст.), якого названо як автора книги на початку віршованого прологу, але який в дійсності є лише автором Саксонського Зерцала (Sachsenspiegel).

Відомо 4 видання цього збірника, що відносяться до XV століття¹⁰, та 18 видань, що відносяться до XVI століття¹¹.

Дане видання належить Гансові Шенспергерові, що працював в Аугсбурзі, як книгар та друкар з р. 1481; його фірма проіснувала до р. 1524¹².

Є приписки за змістом книги. На першому аркушеві нотатка: David Engländer Agrani (ц. т. в Загребі).

¹ Про нього див. W. v. Seidlitz. A. D. B., т. 55 (1910), стор. 118—122.

² Людвиг Генріх Ейлер (1813—1835)—правник та історик м. Франкфурту на Майні. З ex-libris'ів видно, що Губе придбав у Ейлера кілька видань законодавчих пам'яток виключної цінності: між иншим перші два видання Уложення імператора Карла V (Carolina)—Peinliche Gerichtsordnung, Maynz. Ivo Schoef fer. Hornung (Februar) u. 16 August. 1533.

³ Hiersemann. Incunabula. Katalog 425 (1913), № 150.

⁴ Hinschius, т. III, стор. 141—143.

⁵ Extravagantes мають назви декреталії, що не увійшли в Corpus iuris canonici clausum, що складається з Decretum Gratiani, Decretal. Greg. IX, Liber Sextus i Clementinae. Є два збірники: Extravagantes Ioannis XXII i Extravagantes Communes (від Урбана IV до Сикста IV).

⁶ Про значення слова Weichbild див. вразівки у Schröder. Deutsche Rechtsgeschichte. 5 Aufl., 1907, § 3 прим. 17 (стор. 16), § 51 прим. 47 (стор. 647).

⁷ Stobbe, I, стор. 407 сл. О. В. Тарановській. Обзор памятниковъ Магдебурскаго права. 1897, стор. 11—14.

⁸ Stobbe, I, стор. 320 сл.

⁹ Stobbe, I, стор. 446.

¹⁰ Hain 13865—13868.

¹¹ Stobbe, I, стор. 406.

¹² Vogt A. D. B., т. 32 (1891), стор. 320—321. Voullième стор. 9—12.

Оправа старовинна, деревляна, з покришкою з тисненою шкіри та мідяними застібками. В середині на покришках наклеїні 26 і 29 аркуш Ленного Права, що складає другу частину виданого Шенспергером збірника. На верхній покришці оправи зверху приклеїно аркушик пергаменту з написом: REMISORIUM.

26. Rotae Romanae decisiones antiquae et novae. Moguntiae. Petrus Schoeffer. 1477. F^o. goth. 289 ff.

Каталог 177/339.

Hain* 6047. Proctor 112. BMC I p. 33 (dec. novae). Voullième: Berlin 1534. Günther: Leipzig 1870. Wislocki: Kraków p. 153. Leeres Bl. 6 oder 7 fehlt.

Одно з численних видань збірника постанов папського апеляційного суду в цивільних справах (Rota Romana)¹.

Збірник складається в двох частин: Decisiones antiquae (постанови за 1372—1376)², які було зібрано кількома аудиторами³, та decisiones novae (з 30 січня р. 1376 до травня р. 1381), які зібрав аудитор Вільгельм Горборх з Гамбургу, decretorum doctor. Цей Горборх в 1367—1368 рр. слухав лекції в Болонському Університеті, а р. 1373 був за професора канонічного права в Празі⁴.

Збірники постанов папського суду, що мали надзвичайно важливе значіння для практики церковних судів, зробилися опісля зразком для збірників постанов (decisiones, consilia і т. п.) цивільних судів та юридичних факультетів⁵.

Дане видання належить славетному Петрові Шефферові з Гернсгейма, співробітникові Іоганна Гутенберга та зятеві Іоганна Фуста, до якого перейшло підприємство Гутенберга. Шеффер працював в Майнці з р. 1457 (напочатку з Іоганном Фустом); помер він коло р. 1503⁶.

Хоча шрифт, яким надруковано Decisiones Rotae (Durandus-Type)⁷ був відомий і раніше, але одну зі своїх назв (Rota-Type) він здобув саме через це видання⁸.

Червоною фарбою зроблено ініціали та рубрики.

Напочатку книги нотатка: Carmeli Herbipolensis ad S. Barbaram; отже, примірник колись належав монастиреві Кармелітів, що у св. Варвари, в Вюрцбурзі.

В кінці книги перед друкарським знаком, приписка червоном атраментом: frat' Iohes Daleñ decretorum doctor et theol. lector usuari' ac emptor.

На звороті першого аркушу приписка. У antykwarya Heberle w Kolonii—inkunabel b. rzadkij—Romuald Hube $\frac{1}{5}$ 59.

Оправа старовинна, деревляна, покрита тисненою шкірою, з мідяними застібками. На другій покришці оправи всередині наклеїно аркуш старовинного рукопису (гlossen до декреталій папи Олександра III—Decr. Gregorii IX, lib. V, tit. 17, cap. 2.5; tit. 19, cap. 1).

27. Sabaudiae decreta ducalia. Taurini. Ioannes Fabri Lingonensis. 17. XI. 1477. F^o. Ant. Ed. princeps.

Інв. 26578. Кат. 155/985.

Hain-Copinger 14050. Proctor 7217. Voullième: Berlin 3592.

Bl. 1—7 mit der Tabula, Ende des Buchs und einige andere Blätter fehlen.

Законодавчий збірник герцога Савої та П'ємонта Амедея VIII, в 5 книгах. Збірник складено р. 1430 в Шамбері на підставі міських статутів і герцогських декретів. Надруковано вперше 17 листопаду р. 1477 за малолітнього герцога Філіберта підчас правління його матери Іоланти (дочки французького короля Карла VIII).

Друкар—Jean Febvre з Лангрю, що привіз друкарське мистецтво до Турину, куди його запросив меценат Pantaleone de Confienza, старший лікар Людовика Савойського. Фабр (з деякими перервами) працював у Турині з р. 1474 до 1490⁹.

Ініціали зроблено червоною фарбою.

Є приписки за змістом книги.

На аркушеві, що вклеїний перед текстом, написано: Nadzwyczajna rzadkość—Dr. Sclopis¹⁰ w Turynje ma podobny

¹ Найновіша робота про цей збірник—A. Fliniaux. Revue Historique de droit français et étranger. 1925, стор. 61—93, 382—410.

² Fliniaux стор. 394—397.

³ За Fliniaux стор. 387—339, це—аудитори Guilelmus Gallici, Guilelmus Horborch і Bonaguida.

⁴ Про нього Fliniaux стор. 382—386.

⁵ Schulte, т. II, стор. 69—70.

⁶ Dahl. Peter Schoeffer von Gernsheim, Miterfinder der Buchdruckerkunst. 1814. Ad. Lange. Peter Schoeffer von Gernsheim. 1864 (Beiträge I). Lindé. A. D. B., т. 32 (1891), стор. 213—214. Roth. Die Mainzer Buchdruckerfamilie Schoeffer während des XVI Jahrhunderts. 1892 (Zentralblatt, Beiheft 9). P. Gottschalk. Die Buchkunst Gutenbergs und Schoeffer's. 1918. Voullième. Die Deutschen Drucker, стор. 106—109.

⁷ Цим шрифтом надруковано твір про церковний статут славетного схоластика XIII ст.—Guilelm. Durandus. Rationale divinarum officiorum Moguntiae. Joh. Fust et Peter Schoeffer. 1459 (Hain 6471).

⁸ Klemm. Beschreibender Katalog des bibliographischen Museums. 1884, стор. 17—18, 30.

⁹ Fumagalli стор. 415—416.

¹⁰ Граф Federigo Sclopis di Salerano (1798—1878)—відомий історик італійського права та політичний діяч.

exemplarz.—Opraciove w Paryżu u Duranda.—R. Hube. fr. 80. editio princeps. Kupione w Turynje 1860 r.

Оправа нова, з наліпкою паризького букініста Дюрана.

28. Sixtus IV P. M. Bulla indulgentiarum pro expulsione Turcarum ex Italia concessarum. s. l. a. et typ. n. [Romae. Eucharius Silber. post 4. XI. 1480]. 4°. goth. 3 ff.

Інв. 27784. Кат. 155/1437.

Hain 14805. Collijn: Stockholm 984.

Булла папи Сікста IV (1471—1484) з р. 1480 про індульгенції з приводу війни з Турками, які мусів роздавати папський нунцій—францисканський чернець Angelus Carletus de Calvasio (з м. Ківассо поблизу Турину)¹. Індульгенції—аркушівки, що на підставі даної булли роздавав Angelus de Calvasio, дійшли до нашого часу в великій кількості².

Видання не датоване, але воно без сумніву належить до часу, що близький до опублікування булли (4 листопаду р. 1480). За шрифтом (Тур. 1, 6 Rubr. б) його відносять до друкаря Евхарія Зільбера Silber (латиниз. Argentus, Argurius, alias Franck, ц. т. з Франконі) це клірик вюрцбурзького дієцезу, що працював у Римі на Campo de Fiori в 1479—1504 рр. Особливо багато він друкував для римської курії. Після його смерті підприємство перейшло до сина його Марцелла³.

На вставному аркушеві написано: fr. 6. R. Hube.

Оправа нова.

Крім примірника Одеської Ц. Н. Б., ще відомо примірники Держ. Бібліотеки в Мюнхені та Королівської Бібліотеки в Стокгольмі.

29. Sixtus IV P. M. Regulae, ordinationes et constitutiones cancellariae apostolicae. s. l. a. et typ. n. [Romae. Bartholomaeus Guldinbeck. ca. 1480] 4°. goth.

Інв. 27822. Кат. 155/1436.

Voullième: Berlin 3405.

22 Bl. Lage [a^s—b^s, c^s]. 31 Z. Typ. 2 Rubr. 3. Bl I a. C Regule ordinationes et constitutiones cancellarie. || ... Lage b in altero iurium per verba dispensamus de speciali iuffi || cientes... Endet Bl. 22 b, Z. 27. Lecta r publicata fuit superscripta regula in cancel || laria apostolica apud sanctu. Franciscum in opido sanc || ti Gemini Martien. dioces. die martj. XXIII mensis Julij || m. CCCC. LXXVI. pontificatus sanctissimi domini nostri Sixti || divina providentia pape. IIII. Anno quinto. G. de puteo.

¹ Автор славетної Сумми покаяної практики (Summa de casibus conscientiae), якій католики дали назву Summa Angelica, а Лютер—Summa plus quam diabolica. Про нього див. Stintzing. Gesch. der popul. Literatur, стор. 537 сл. Schulte II, стор. 452.

² GW I, № 24 сл.

³ Steiff A. D. B., т. 34 (1892), стор. 308—310. Marzi стор. 525—526. Fumagalli стор. 338.

⁴ Schulte, т. II, стор. 70—72. Ottenhal. Die päpstliche Kanzleiregeln. 1888.

Unvollständig: Bl. 23—36 (Lagen d^s, c^s) fehlen.

Інструкція папської канцелярії, що торкається головним чином порядку видання папських указів про призначення, диспенсації і т. п. Починаючи від папи Миколи V, цю інструкцію повторював кожний наступний папа майже без змін, причим зберігалася традиційна кількість правил—72⁴.

Дане видання до цього часу не було описане. Його не датовано, але за шрифтом його можна віднести до Бартоломея Гульдинбека, за часом—до 1484 р. (рік смерті Сікста IV).

Папер з водяними знаками: R в колі, як в Ars notariatus (№ 1), Modus servandus (№ 22), Stylus Romanae curiae. (№ 30) і Cornet, як в Paulus II. Bulla de beneficiis affectis (№ 24).

Початкову літеру не домальовано.

Є приписки за змістом книги.

На вставному аркушеві написано: naydawnieysza edycya regularum capc. fr. 16. R. Hube.

Оправа нова.

Примірник Од. Ц. Н. Б. неповний. Повний примірник є тільки в Державній Бібліотеці в Берліні (Voullième: Berlin 3405).

30. Stylus Romanae curiae. s. l. a. et typ. n. [Romae. Bartholomaeus Guldinbeck. ca. 1480]. 4°. goth. 12 ff.

Інв. 27812. Кат. 155/1431.

Hain-Copinger* 15105. Proctor 3570. BMC IV p. 70.

Короткий виклад головних форм та стадій процесу, що вживала римська курія.

Видання не датоване. За шрифтом (Тур. 2, Rubr. а) його відносять до Бартоломея Гульдинбека. Книгу надруковано на папері з тими водяними знаками (R в колі), що й Ars notariatus (№ 1), Modus servandus in executione gratiae expectativae (№ 22), Sixtus IV, Regulae (№ 29).

Початкову літеру недомальовано. Є приписки за змістом книги. На вставному аркушеві написано: Jedin z naydawnieyszyc drukow rzymskich. fr. 18. R. Hube.

Оправа нова.

31. Taxa cancellariae apostolicae. Romae. s. typ. n. [Ioannes Bulle]. 30. IV. 1479. 4°. goth. 18 ff. Ed. princeps.

Інв. 27938. Кат. 155/1428.

Hain 15349. Copinger 5719. Proctor 3616. BMC IV p. 79.

Bl. 1 (leer), 11, 12, 15, und 16 fehlen. Fehlerhafte Reihenfolge der übrigen Blätter: 2—9, 13, 10, 17, 14, 18.

Перше окреме видання такси папської канцелярії. Згодом ця такса видавалася звичайно разом з таксою папської пенітенціарії (№ 32), а іноді обидві такси видавалися разом з правилами папської канцелярії (№ 29).

Крім численних видань цих такс, що відносяться до XV—XVI ст. та мають офіційне значіння, з XVI ст. з'являється багато видань, що походять від ворогів римської церкви. Більшість цих видань має додатки, коментарії та агітаційні заголовки: „Симонія римської курії“, „Папська крамничка“, „Папський банк“ і т. п.² Через ці видання такси підпали Індексіві заборонених книг³.

Один час католики заперечували існування справжньої папської такси і навіть існуючі офіційні видання оголошували підробкою з боку протестантів⁴. В сучасній менті і вчені католики не заперечують автентичності офіційної такси, зокрема римського видання р. 1479. Певна річ, при цьому мають на увазі канцелярійне мито, яке стягають підчас видавання булл, а не платню за папську ласку, призначення або диспенсацію, як тлумачили збори курії вороги римської церкви.

Такса канцелярійних зборів видання р. 1479 цитує таксу папи Іоанна XXII (1316—1334), і її також, як і цю таксу⁵, подано в грассах—монеті, що властива добі авіньонського полону пап. Згідно таксі 10 грошів складає дукат. Більш старі такси, що відносяться до XIII століття⁶, подано в римській монеті—в денаріях⁷.

Друкаря не згадано; за шрифтом (Тур. 1 Rubr. α) видання відносять до Іоанна Булле.

На вставному аркушеві написано: *Jedin z naudaw. drukow rzymskich. fr. 18. R. Hube.*

Оправа нова.

Дане видання є надзвичайно рідким.

Вокер в свій час міг зазначити лише два примірники: лондонський та бернський⁸.

Комісії GW відомо, крім того, примірники Державної Бібліотеки в Мюнхені, Landesbibliothek в Вісбадені і Бібліотеки Університету в Будапешті.

32. *Taxa sacrae poenitentiarie. s. l. a. et typ. n. [Romae. Bartholomaeus Guldinbeck. ca 1480]. 4°. goth. 6 ff. Ed. princeps.*

Inv. 27941. Kat. 155/1432.

Hain 15357.*

Найстаріше видання такси папської пенітенціарії, що відноситься, зі всіх міркувань, до перших років понтифікату Сікста IV⁹.

Вороги римської церкви мали за звичай трактувати цю таксу, як преїскурант за відпущення гріхів¹⁰. Привід до цього, окрім зловживань римської курії, давав самий текст такси, що ставив певну суму грошей супроти відпущення того або іншого гріха (*absolutio... venit ad grossos septem*). Однак супроти такого розуміння вчені-католики було зазначили, що розмір збору не стоїть в залежності від тягару провини і що більш давні такси говорять про збори не *pro absolutione*, а *pro littera absolutionis*. Найбільш давня з такс пенітенціарії, що зберіглася до нашого часу—такса Бенедикта XII (1334—1342)¹¹, ставить собі за завдання, щоби переписувачі папської пенітенціарії не брали поверх певного канцелярійного мита за панери про відпущення (*ut igitur scriptores poenitentiarie domini pape in recipiendo pro scriptura litterarum de poenitentiarie litteris procurandis non excedant, infra-scriptas taxationes... faciendas duximus*)¹².

Часу та місця видання, а також і друкаря не зазначено. Шрифтом (Тур. 2 Rubr. α) видання, як мені здається, треба віднести до Бартоломея Гульдинбека.

Примірник Одеської Ц. Н. Б. збігається з описом *Hain* 15357*. З останнім *Proctor 3984* ототожнює другий примірник, який він приписує римським друкарям Іоаннові Безіконові та Сигиз-

¹ Brunet, т. V (1864), ст. 682. Woker. *Das kirchliche Finanzwesen der Päpste 1878*, стр. 74—75 прим., 78—79. Loewenfeld (Sybels). *Historische Zeitschrift*, т. 42 (1879), ст. 297—298. Goeller. *Die päpstliche Poenitentiarie*, т. II, ч 1 (Bibliothek des K. Preussischen Historischen Instituts in Rom, Bd. VII, 1911), стор. 152 сл.

² Woker стор. 75—76 прим., 79—80, 84—86.

³ Woker стор. 73. Reusch. *Der Index der verbotenen Bücher*, т. I (1883), стор. 421.

⁴ Про це Woker стор. 67 сл.

⁵ Таксу Іоанна XXII видано за ватиканським рукописом XV століття—*Tangl, Mitteilungen des Instituts für oesterreichische Geschichtsforschung*, т. 13 (1892), стор. 77—106.

⁶ Цю таксу також видано—*Tangl* стор. 75—77.

⁷ *Tangl* стор. 1 сл.

⁸ Woker стор. 74 прим., 78.

⁹ Goeller стор. 154—158, 163.

¹⁰ Woker стор. 1, 80 сл., 89, 91, 93, 101.

¹¹ Видано за рукописом Denifle. *Archiv für Literatur-und Kirchengeschichte des Mittelalters*, т. IV (1888), стор. 201 сл.

¹² Denifle стор. 209.

мундові Майєрові. Але одеський примірник не можна ототожнювати з примірником Проктора. В одеському примірникові височина 20 рядків має 94—95 мм., а в примірникові Проктора—84—85 мм. Слід також відзначити, що авторитетний дослідувач такої пенітенціарії Геллер відносить цю таксу до перших років понтифікату Сікста IV (1471—1484); до цієї доби відноситься також і діяльність Гульдинбека (1472—1484), між тим як Іоанн Бекон і Сигизмунд Майєр почали працювати в Римі з р. 1493¹.

Є рукописні додатки.

На вставному аркушеві написано: fr. 4. R. Hube.

Оправа нова.

Дане видання є надзвичайно рідким. Геллер² зазначає лише один примірник, що належить Мюнхенській Держ. Бібліотеці.

Комісії GW відомо, крім того, примірники Landesbibliothek в Висбадені і в Вольфенбюттелі.

33. *Termini causarum in Romana curia servari soliti in causa beneficii. s. l. a. et typ. n.* [Romae. Bartholomaeus Guldinbeck. ca. 1480]. 4°. goth. 8 ff.

Інв. 27938. Кат. 155/1428.

Hain* 15438. Proctor 3571. BMC. IV p. 70.

Виклад судових термінів, який призначено римською курією для різних стадій процесу в справах про бенефіції.

Видання не датоване. Шрифтом (Тур 2. Rubr. α) його відносять до Бартоломея Гульдинбека.

На вставному аркушеві написано: fr. 4. R. Hube.

Оправа нова.

34. *Vincentiae leges municipales. Vincentiae. Simon de Gabis Bevilaqua de Papia.* 23. I. 1490. F^o. Ant. 126 ff.

Інв. 26659. Кат. 155/1692.

Hain-Reichling 10002.

Fehlerhafte Reihenfolge der ersten Blätter: 2, 7, 1, 3, 4, 5, 6, 8.

Реформація міського права Віченци в чотирьох книгах. Складання її, як видно з прологу, було доручено комісії з 15 членів, яку Рада Ста обрала 2 травня р. 1425. Закони було складено до 6 січня р. 1426 та затверджено радою п'ятисот підчас правління дожа Венеції Франческа Фоскарі (1423—1457), подеста Ві-

ченци Франческа Барбаро та капітана Ніколао Корнато.

Друкар—Симон Габі, на прізвище Бевілаква, з Павії, що працював в 1487—1491 рр. в Віченці, а в 1492—1501 рр. в Венеції³.

Ініціалів не зроблено. Від руки перенумеровано перші 25 аркушів. Є приписки за змістом книги.

Taxe sacre Penitentiarie.

¶ *Quinquennium pro una persona siue pro pluribus. Et possunt hic simul poni uir et uxor et eorum liberi. Si tamen alter eorum haberet liberos ex alio matrimonio uidelicet ex alio patre uel ex alia matre non possunt simul poni cum parentibus uenit ad grossos duos*
 ¶ *Perpetuum pro una persona grossos xvj*
 ¶ *Et pro uiro et uxore quia alias non datur pluribus simul grossos xvij.*

De absolutionibus pro promotis.

¶ *Absolutio pro clerico siue presente siue absente ultra mōtano qui recepit sacros ordines in tribus citraz mōtans grossos xvj.*
 ¶ *Absolutio pro tali clerico qui subdiaconatus et minor ordines una et eadem die recepit xvj.*
 ¶ *Absolutio illius qui non confirmatus recepit sacros ordines grossos xvj.*
 ¶ *Absolutio illius qui se fecit ad fictum aliquem ritulum promoueri grossos xvj.*
 ¶ *Absolutio pro illo qui non confirmatus bis se fecit clericali caractere insigniri gros. xvj.*
 ¶ *Absolutio pro illo qui ab epō iustum ritulum non habente recepit ordines grossos xvj.*
 ¶ *Absolutio pro illo qui minor uiginti quinq; annis ex istens se fecit ad omnes sacros ordines promoueri et nō est in etate legitima grossos xvj.*
 ¶ *Absolutio pro illo qui nondum uenit ad etatem legi*

Nr. 32. *Taxa sacrae poenitentiarie. F. 1a.* (verkleinert).

На першій вільній сторінці (арк. 1 а) написано дві судових постанови з 14 березня та 29 жовтня р. 1500, на передостанній (арк. 126 а)—декрет дожа Пасквале Малешеро з 7 грудня р. 1458 і на останній (арк. 126 в)—витяг з книги актів з 18 липня р. 1348.

На аркушеві, що вставлено перед текстом, написано: fr. 100. $\frac{22}{12}$ 62. *Edicya wielkoji rzadkosci.* R. Hube.

Оправа нова.

¹ Kelchner A. D. B., т. 2 (1875), стор. 554—555. Marzi стор. 528. Fumagalli. стор. 339. Voullième стор. 28.

² Goeller стор. 154 прим. I (а)

³ Fumagalli стор. 468, 517.

Видання надзвичайно рідке. Примірник, який описано Рейхлінгом, належить Міській Бібліотеці в Віченці (Biblioteca Comunale Bertoliana), куди він потрапив разом з колекцією Гонзати (Libreria Gonzati).

Крім того, Комісії GW відомо тільки примірник Національної Бібліотеки в Відні.

35. Der Stadt Worms Reformation. s. l. et typ. n. [Speier. Peter Drach]. 27. V. 1499. F^o. goth. 186 ff. Ed. princeps.

Inv 25466. Kat. 155/1272.

Hain-Copinger 13719. Proctor 2399. BMC II p. 501. Voullième: Bonn 1004. Berlin 2025. Günther: Leipzig 2586. Schreiber 5054.

Bl. 1 mit einem Holzschnitt, Bl. 11 mit anderem Holzschnitt und Bl. 176 mit dem Datum fehlen.

Перше видання кодифікації права імперського міста Вормса. На Вормську Реформацію мала вплив Нюрнберзька Реформація (№ 23) і вона ще більше просякнута початками римського права¹.

Місця видання та друкаря не зазначено. Раніш це видання приписували Петрові Шефферові в Майнці, фірмі якого ніби належать деякі наступні видання Реформації з аналогічними дереворитами². В сучасний мент дане (перше) видання приписують Петерові Драхові, що працював з р. 1476 в Шнейері, а наприкінці життя перейшов у Вормс (пом. коло р. 1504)³.

В примірникові Одеської Ц. Н. Б. нема дереворитів.

Ініціали намальовано червоною та чорною фарбою, але не всюди. Аркуші перенумеровано внизу т. зв арабськими числами.

Наприкінці книги вклеїно аркуші з рукописними додатками: 1) Apologia der Stadt Worms contra Bistum Worms і 2) Довідка про час оголошення Реформації згідно хроніці м. Вормсу.

Є нотатки про належність книги до мініканському монастиреві в Вормсі: „Sacri ordinis praedicatorum conventus Wormatiensis“.

Оправа нова

Показчики:

I. Druckerverzeichnis.

		№№			№№
Augsburg	Hans Schoensperger	25	Roma	Johann Bulle	4,31
"	Peter Berger	20	"	Bartholomaeus Guldinbeck	1,22,24,29,30,32,33
Basol	Michael Wenssler	14	"	Eucharius Silber	28
Brno	Konrad Stahel u. Mathias Preinlein	7	Speier	Peter Drach	35
Firenze	Francesco di Dino	13	Strassburg	Georg Husner	9
Köln	Heinrich Quentell	15	Torino	Jean Febvre	27
Kraków	Sweipolt Fiol	8	Venezia	Johann v. Köln u. Wendel v. Speier	11
Louvain	Rudolf Loeffs	5	"	Johann v. Köln u. Johann Manthen	2
Lyon	Jaques Maillet	6	"	Leonard Wild	16
Maynz	Peter Schoeffer	26	"	Erhard Ratdolt	17
Milano	Christoph Valdarfer	3	"	Damiano de Gorgonzola	10
"	Alexander Minutianus	21	"		
Nürnberg	Anton Koberger	19,23	Vicenza	Simon Bevilaqua	34
Roma	Johann Gensberg oder Johann Schurener	12,18			

¹ Stobbe, II, стр. 321 сл. Koehne. Die Reformation des Wormser Stadtrechts. 1897.

² Klemm стр. 55. Проти цього Roth стр. 154 сл.

³ I. Franck A. D. B., т. 5 (1877), стр. 367-370. Voullième. Die deutschen Drucker, стр. 139-140.

II. Nummernkonkordanz.

Hain	Од. Ц. Н. Б.	Hain	Од. Ц. Н. Б.
1893	2	14050	27
2313 (1)	3	14805	28
2933	5	15011	21
3728	20	15105	30
4660	9	15349	31
6047	26	15357	32
6986	11	15438	33
7269	13	Copinger	
7276	14	685	1
8362	15	1228	6
8963	16	2478 (1)	12
9063	17	6361	19
9167	18	Nachträge	
10002	34	238	22
11612	7	Каратаевъ	
13716	23	2	8
13719	35	Unbeschriebene: 4, 10, 24, 29.	
13867 (1)	25		

Résumé.

In der Wissenschaftlichen Zentralbibliothek (früher Universitätsbibliothek) zu Odessa befinden sich 35 Wiegendrucke, vorwiegend juristischen Inhalts. Den Grundstock der Sammlung bilden 30 Wiegendrucke aus der Bibliothek des bekannten Rechtshistorikers Romuald von Hube (1803—1890), die von der Neurussischen Universität im J. 1868 erworben wurde.

Die Bibliothek von Hube hat in ihrem Bestande eine wertvolle Kollektion von Rechtsquellen aller Zeiten und Länder (besonders von Deutschland und Italien). Ausser Wiegendrucken enthält die Bibliothek etwa 300 Drucke des XVI Jahrhunderts. Einige Exemplare hat Hube von dem bekannten Sammler, dem Frankfurter Historiker L. Euler, erworben, so z. B. die zwei ersten Ausgaben der Carolina (Maynz. Ivo Schoeffer. 1533). Der ausserordentliche Reichtum der Bibliothek von Hube ist aus dem Katalog der Bibliothek der Neurussischen Universität (Bd. III, besonders Abt. 155) zu ersehen. Die Nürnberger Reformation istz. B. durch alle drei ersten offiziellen Ausgaben (Nürnberg. Ant. Koberger. 1484; Hier. Höltzel. 1503; Friedr. Peypus. 1522), die verneute Reformation durch beide Ausgaben (Valent. Geissler. 1564; Paul Kauffmann. 1595) vertreten. Die Sammlung von Hube war auch im Auslande gut bekannt (s. darüber Bascle de Lagrèze Histoire du droit dans les Pyrénées. 1868, p. VI). Italienische Rechtshistoriker betrachten den „Extrait du Catalogue de la bibliothèque du Sénateur Hubé. V partie. Italie (Varsovie. 1864)“ als eine Bibliographie der italienischen Statuten.

Unter den beschriebenen Wiegendrucken bilden eine besondere Gruppe 12 kleine römische Drucke in 4°, welche der Praxis der römischen Kurie dienten; hier befinden sich auch die ältesten Ausgaben der berühmten

päpstlichen Taxen (nr. 31 und nr. 32). Fast alle diese Drucke sind sehr selten. Von nr. 1 (Ars notariatus. Barth. Guldinbeck. ca. 1480 = GW 2643), war bisher nur ein Exemplar bekannt (im British Museum), desgl. von nr. 12 (Copingier 2478, I; daselbs t. und nr. 29 (Berlin, 3405). Nr. 4 (Tractatus de tabellionibus. Joannes Bulle. 1479) ist—nach der gefälligen Mitteilung der Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke—ein Unicum.

Unter den Ausgaben der Stadtrechte ist besonders selten nr. 34 (Vincentiae leges municipales. Vincentiae. Sim. Bevilaqua. 1490—Hain-Reichling 10002), von welcher nur zwei Exemplare bisher bekannt waren (Vicenza, Biblioteca comunale Bertolina. Wien, Nationalbibliothek).

Sehr selten ist auch nr. 10 (Lectionar Bernardins von Spalato. Venedig. 1495), das erste südslavische Buch, welches mit der sog. Latinitza gedruckt ist (aus der Bibliothek des Slavisten Kucharskij).

I. Faas.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА